

VOGELBESCHERMING 2020-2025



Vogelbescherming
NEDERLAND



1 Context

Een miljoen diersoorten is wereldwijd met uitsterven bedreigd. Dat stelt het IPBES - het VN-platform over biodiversiteit - over de stand van de biodiversiteit op aarde in 2019. Als het om vogels gaat, wordt 1 op de 8 van alle soorten met uitsterven bedreigd. Van de 10.000 bestaande soorten zijn dat er ten minste 1250; een ontzagwekkend aantal.

Veel andere soorten gaan daarnaast in aantal en/of verspreiding achteruit. Verontrustend genoeg gaat het daarbij vaak om algemeen voorkomende soorten. Dat de intensieve manier waarop mensen het landschap gebruiken aan de biodiversiteitscrisis ten grondslag ligt, staat intussen vast. Op een rij gezet, zijn de grote mondiale bedreigingen waar natuur en vogels mee te maken hebben: intensieve landbouw en overbevising, ontbossing, klimaatverandering, tegennatuurlijk waterbeheer, verontreiniging, massale recreatie en ruimtelijke ontwikkelingen.

Nederland vormt hierop geen uitzondering. Al decennia gaat de natuur in ons land achteruit en net als elders is dat inclusief de meer algemene soorten. Die teloorgang van natuurwaarden is vooral ook schrijnend als deze wordt afgezet tegen het grote belang van Nederland voor vogels. De Waddenzee en de Zuidwestelijk Delta alleen al zijn trekpleisters van formaat. Miljoenen vogels maken er jaarlijks gebruik van om te rusten, te foerageren en te broeden. Nederland kan trots zijn op deze wereldwijd belangrijke positie. Tegelijk geeft het ons ook een grote verantwoordelijkheid. Naast de aanwezigheid van deze grote wetlands kenmerkt ons land zich door een grote variatie aan landschapstypen waardoor we in potentie veel te bieden aan heel verschillende soorten vogels. Denk bijvoorbeeld aan de uitgestrekte open graslanden, bosrijke stuwwallen, kleinschalige beekdalen en ontginingslandschappen op de hogere zandgronden.

Achteruitgang enerzijds en groot belang anderzijds, dat maakt het in onze ogen extra urgent om de natuur beter te beschermen dan we nu doen. Een aantal maatschappelijke trends bieden daarbij kansen om tot een ommekeer te komen. Een kans zien we bijvoorbeeld in de trend tot verduurzaming, vooral in de landbouw. Tegelijkertijd blijft vooral de wereldhandel het zo goedkoop mogelijk produceren uitlokken. Om daar iets aan te kunnen doen, is er een groter maatschappelijk besef nodig rondom de achteruitgang van de biodiversiteit.

Initiatieven van bedrijven en particulieren zijn onontbeerlijk, maar om tot echte verduurzaming in Nederland te komen, moet de nationale overheid ons inziens een grote rol spelen. Een trend is helaas dat diezelfde rijksoverheid inzet op decentralisering en de regie rondom grote beslissingen uit handen geeft aan het maatschappelijk veld. Ook EU-wetgeving en -beleid blijven onverminderd belangrijk voor het beschermen van natuur in Nederland.



2 Vogelbescherming

Vogelbescherming vindt het onacceptabel wanneer (vogel)soorten uitsterven door menselijk handelen, lokaal en/of wereldwijd. Elke soort heeft naar onze mening een intrinsieke waarde en een plek in het geheel. Vogels zijn bovendien een integraal onderdeel van de wereldwijde biodiversiteit waar wij ook als mens van afhankelijk zijn. Ze zijn daarnaast een bijzonder goede indicator van een gezonde natuur en een kwalitatief goede leefomgeving. Minstens zo belangrijk: vogels zijn gewoon heel erg mooi en een bron voor velen om van te genieten. Deze uitgangspunten zijn terug te vinden in onze visie en missie.

Visie

Vogelbescherming wil een wereld met een rijke verscheidenheid aan vogels en natuur, waar mensen van genieten en zich voor inzetten.

Missie

Vogelbescherming Nederland komt op voor in het wild levende vogels en hun leefgebieden. In Nederland en wereldwijd. Samen met mensen die bescherming van vogels en natuur belangrijk vinden. Zo dragen we bij aan het behoud van de natuur en aan een leefbare wereld.

Hoe willen we onze visie en missie realiseren? Onze manier van werken hebben we samengevat in een aantal pijlers. De combinatie van deze pijlers maakt Vogelbescherming onderscheidend.

Samenwerken

Onze ambities zijn enorm. Die kunnen we alleen samen realiseren met individuele burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden. Vogelbescherming kiest hierbij primair voor een rol als verbinder. We verbinden mensen en partijen om samen te werken aan een optimale bescherming van vogels en natuur. Als het nodig is, dan trekt Vogelbescherming als onafhankelijke partij evenwel een scherpe lijn en voeren we bijvoorbeeld ook juridische procedures of organiseren acties.

Emotie

De drijfveer van mensen om zich in te zetten, komt voort uit het gevoel dat zij hebben voor vogels en natuur en de urgentie die mensen ervaren bij het tegengaan van de vele bedreigingen die er zijn. Vanuit die gemeenschappelijke betrokkenheid zetten we ons samen in voor vogels en natuur.

Wetenschap

Vogelbescherming fungeert als een autoriteit op het gebied van vogels en natuur. Onze op wetenschap gebaseerde kennis zetten we in om mensen te inspireren mee te helpen met het beschermen van natuur en vogels. Mensen en partijen herkennen ons daaraan en ervaren ons als betrouwbaar.

Van lokaal tot internationaal

Vogels kennen geen grenzen. We werken daarom in Nederland op gemeentelijk, provinciaal en nationaal niveau. We zijn daarnaast actief binnen de Europese Unie en werken internationaal als Partner van BirdLife International.

Duurzame veranderingen

De inzet van Vogelbescherming voor herstel van natuur en vogelpopulaties is een zaak van lange adem en maakt onderdeel uit van het brede streven naar een duurzame wereld. Kortetermijn successen zijn steeds gericht op het bereiken van duurzame verbeteringen voor vogels en natuur.



3 Doelen Vogelbescherming

Vogelbescherming wil zowel de achteruitgang stoppen van de algemene vogelsoorten als van de bijzondere vogelsoorten waarvoor Nederland van internationaal belang is. Om deze impact te kunnen hebben, ziet Vogelbescherming een Nederland voor zich, waar natuur en vogels bewust meetellen bij het maken van economische en maatschappelijke keuzes.

De gewenste ecologische impact per 2025:

Een basiskwaliteit in heel Nederland, waardoor gewone soorten niet langer achteruitgaan, maar populaties zich herstellen.

- Meer kerngebieden van voldoende omvang voor akker- en weidevogels.
- Vitalere vogelpopulaties en gezonde leefgebieden in kust- en intergetijdengebieden.
- Meer voedsel en veiligheid voor vogels in het IJsselmeergebied.
- Natuurinclusief bouwen en beleid voor vogels en natuur is de norm in het stedelijk gebied.
- Een betere bescherming van de trekroutes van vogels van het hoge noorden tot in Afrika.
- Een betere bescherming van vogels en natuur op de Dutch Caribbean.

Veranderingen in de maatschappij die Vogelbescherming zal bevorderen:

- Economische activiteiten zijn natuurinclusief, het gaat vooral om productiemethoden in de landbouw en het oogsten van natuurlijke bronnen, zowel in Nederland als verder langs de trekweg van vogels in West-Afrika.
- Burgers ondersteunen het herstel van vogels en biodiversiteit en zetten zich daar actief voor in.
- Politiek en bestuurlijk Nederland werken op alle niveaus mee aan behoud en herstel van biodiversiteit (ook in de Dutch Caribbean).
- Grote maatschappelijke thema's zoals klimaatadaptatie en energietransitie worden gekoppeld aan het herstel van vogels en biodiversiteit.

Per landschapstype/thema heeft Vogelbescherming een zogenaamde theory of change opgesteld. Dat is onderdeel van een methodiek waarmee we inzichtelijk maken welke impact Vogelbescherming wil realiseren en hoe we daar stapsgewijs naartoe werken. Het gaat daarbij over: het landelijk gebied; zoute wateren (waaronder Waddenzee, Noordzee en Delta); zoete wateren (waaronder moerassen, rivieren en IJsselmeer); bos en heide; stedelijk gebied; de Oost-Atlantische trekroute en de Dutch Caribbean en een samenleving die zich inzet voor vogels en natuur. In 4 Aanpak gaan we er nader op in. Daarnaast werkt Vogelbescherming aan een stevige basis via een fondswervingsstrategie en een solide organisatie.



4 Aanpak

Landelijk gebied

Met geen andere groep vogels gaat het zo slecht als met boerenlandvogels. Om uit de misère te komen heeft Vogelbescherming samen met boeren en producenten nieuwe verdienmodellen ontwikkeld voor melkveehouders. Dat betekent: boeren die voldoende verdienen, zodat extra aandacht voor vogels en natuur mogelijk wordt. Dat is voor de lange termijn dé manier om natuur te redden in het landelijk gebied.

Inmiddels is onder impuls van Vogelbescherming een reeks aan producten op de markt gebracht en bovendien zijn er nieuwe samenwerkingen gestart met zowel biologisch/biodynamisch opererende boeren als gangbare melkveebedrijven. De komende jaren gaan we deze aanpak uitbreiden en opschalen. Natuurvriendelijke producten moeten - ook voor consumenten - de norm worden. Noodzakelijke voorwaarde hiervoor is een andere opstelling van alle partijen in de voedselketen van boer tot consument. Daarvoor zijn ook andere regels noodzakelijk vanuit de overheid om zo'n natuurinclusieve landbouw mogelijk te maken. Naast de rijksoverheid en de EU spelen de provincies hierin een steeds belangrijkere rol. Daarop gaan we ons dus de komende vijf jaar meer richten.

Op de korte termijn is het essentieel kerngebieden te beschermen waar nog veel boerenlandvogels zitten. Op Terschelling bijvoorbeeld hebben we boeren, kaasmakers en ondernemers aan elkaar verbonden om de polder rijk aan vogels te houden. Om grond veilig te stellen in goede weidevogelgebieden werken we samen met de financiers van het Rijke Weide Vogelfonds. Voor de akkerbouw gaan we ook verdienmodellen ontwikkelen. Daarnaast zetten we het succesvolle internationale akkervogelproject PARTRIDGE voort. Daarvoor werken we in belangrijke akkervogelgebieden van vijf landen samen met belanghebbende partijen aan een natuurrijke akkerbouw. Niet alleen de patrijs profiteert ervan, maar ook insecten en soorten als veldleeuwerik en kneu.

Vogelbescherming zet ook in op de verbetering van de basiskwaliteit voor natuur buiten de percelen met een landbouwkundige bestemming. Alleen zo blijft op grotere schaal ook een perspectief voor natuur in het landelijk gebied behouden.

Zoute wateren

Onze kustgebieden en de Noordzee zijn van internationaal levensbelang voor veel vogelsoorten. Zoute natuur delft helaas vaak het onderspit als het gaat om veiligheid of economie. Het aanleggen van dijken, vakantie- en windparken, visserij en recreatie gaat vaak ten koste van de leefgebieden van vogels.

Vogelbescherming zet zich samen met andere partijen in voor meer natuurlijke land- en waterovergangen, dynamische natuur, juist ook om ons te weren tegen de stijgende zeespiegel en extremer weer. Verder werken we aan de broodnodige verduurzaming van de visserij, de aanleg van veilige broedplaatsen, een betere bescherming van natuur in de Noordzee en een herstelde zoet-zoutverbinding tussen de Waddenzee en het IJsselmeer. Door deze natuurlijke overgang ontstaat dynamiek en daarmee herstel van biodiversiteit: vissen migreren en paaien en vogels vinden voedsel. Extra aandacht krijgt het in overeenstemming brengen van de klimaatdoelen zoals die in Parijs zijn afgesproken met natuuropgaven. Vogels mogen niet de dupe worden van een overigens noodzakelijke energietransitie.

In het Waddengebied gaan we aan de slag onder de noemer Wij&Wadvogels. Dit omvangrijke programma bouwt voort op het succes van Rust voor Vogels, Ruimte voor Mensen. Dat houdt natuurherstel in voor broedende,

rustende en foeragerende vogels, in combinatie met mogelijkheden om van vogels te genieten zonder ze te verstoren.

Vogelbescherming zet ook in op soortbescherming, zoals voor de tapuit, de strandbroeders en de grote karekiet. Voor sommige vogelsoorten zijn extra maatregelen nodig om ervoor te zorgen dat ze niet verdwijnen uit Nederland.

Zoete wateren

Voor de zoete wateren streven we naar gezonde leefgebieden en vogelpopulaties in het IJsselmeergebied en in de kleinere Nederlandse wetlands. Het IJsselmeergebied moet in de toekomst een topgebied voor vogels en natuur worden. Dat is nu niet het geval door vooral onnatuurlijk peilbeheer, onnatuurlijke oevers en overbevissing. Samen met partners met gedeelde belangen willen we dit de komende tijd veranderen, onder meer door een reeks voorbeeldprojecten. Daarnaast is het nodig dat Vogelbescherming zich blijft inzetten voor terugdringing van vervuiling van oppervlaktewater en lucht.

Belangrijk in de komende periode wordt ook onze inzet voor zogenaamde klimaatbuffers. Dat zijn overloopgebieden die ervoor zorgen dat we droge voeten houden in combinatie met natuurherstel. In en rondom de binnenlandse wateren richt Vogelbescherming zich de komende jaren ook op een energietransitie (windmolens/zonneparken) waarbij vogels niet de dupe worden van de inspanningen om de klimaatcrisis tegen te gaan.

Bij dit alles blijft het belangrijk om ervoor te zorgen dat de Nederlandse natuur plekken te bieden heeft waar je zonder te verstoren van natuur kunt genieten. Ook daar blijft Vogelbescherming zich voor inzetten.

Onmisbaar bij het beschermen van de Nederlandse 'natte natuur' zijn onze 85 WetlandWachten: de ogen en oren in het veld van Vogelbescherming. Met behulp van Vogelbescherming stellen deze vrijwilligers onder meer misstanden aan de kaak om 'hun' prachtige vogelgebied te bewaken. De komende jaren willen we dit netwerk een extra impuls geven en daarnaast de scope verbreden door verder te kijken dan alleen de Natura 2000-wetlands.

Bos en hei

Verontrustende berichten kwamen er de afgelopen jaren uit het Nederlandse bos. Op de Veluwe werden koolmezen gevonden met zo weinig kalk in hun lichaam, dat bij een derde van hun eieren de schaal te dun was en dat kuikens zo broos waren, dat ze al in het nest hun pootjes breken. Oorzaak: de verzuring van de bodem als gevolg van de veelbesproken stikstofdepositie, waardoor de mezen onvoldoende kalk binnenkregen. Het is alarmerend onderzoek dat schreeuwt om nadere studie. Ook de kaalkap van bos deed de gemoederen hoog oplopen. Vogelbescherming was een van de organisaties die aandacht vroegen voor een te gretig gebruik van de motorzaag. Wel met de kanttekening dat bomen soms gekapt moeten worden om bijvoorbeeld andere natuur te behouden.

Deze signalen hebben er mede voor gezorgd dat we de komende vijf jaar vaker aandacht hebben voor bos én heide, waar de stikstofdepositie ook z'n wissel trekt. De rode en oranje lijsten met bedreigde vogels geven eens te meer aan dat dat nodig is. Denk alleen al aan de sterke achteruitgang van de geliefde tapuit in heidegebieden. Ook vormen de vele recreanten (en hun honden) een bedreiging voor de vogels op de hei.

Duurzaam bos- en heidebeheer is wat we, kort gezegd, binnen dit nieuwe programma nastreven, zodat de stand van bedreigde vogels zich kan herstellen én algemene vogels ook algemeen blijven. Onze strategie is daarbij gericht op kennisontwikkeling - duidelijke handvatten ontwikkelen voor verbeterd beheer waar vogels iets aan hebben - én op samenwerking met terreineigenaren om problemen te lijf te gaan en voorbeelden te laten zien dat ecologisch duurzaam bosbeheer kán. Cruciaal is dat landelijke problemen - zoals overmatige stikstofdepositie - ook op landelijke schaal worden aangepakt.

Stedelijk gebied

Vogelbescherming richt zich in de komende periode op vogelvriendelijke tuinen, meer natuur in de stad en natuurinclusieve gebouwen. Voor deze drie hoofdlijnen zoeken we de samenwerking met de betrokkenen of bouwen die verder uit. Voor de tuinen zijn dat de individuele tuineigenaren en de tuinbranche. De gemeenten zijn (grotendeels) verantwoordelijk voor een natuurvriendelijke stadsontwikkeling. Voor de natuurinclusieve gebouwen is de bouwsector in al haar breedte van belang. Deze drie onderdelen zijn niet geheel los van elkaar te zien en waar mogelijk zoeken we de synergie. Rondom de tuinen vertalen we onze kennis naar bruikbare informatie voor mensen met een tuin en balkon, voor hoveniers en voor tuincentra. Daarbij stimuleren we zowel de vraag naar als het aanbod van gifvrij gekweekte inheemse tuinplanten.

De invoering van de Omgevingswet is een belangrijke eenmalige gebeurtenis tijdens de komende periode. Vogelbescherming maakt voorbeeldparagrafen voor een Gemeentelijke Omgevingsvisie en Omgevingsplannen waarin we een basiskwaliteit voor stadsnatuur verwoorden. Deze teksten kunnen Nederlandse gemeenten direct gebruiken, of vrijwilligers kunnen ze inzetten om hun gemeente te bewerken. De gemeenteraadsverkiezingen zijn een belangrijk moment om invloed te hebben op de politieke sfeer waarin deze visies en plannen tot stand komen. Vogelbescherming maakt een paragraaf over stadsnatuur in relatie tot de leefbare stad voor de verkiezingsprogramma's van politieke partijen.

Vogelbescherming geldt als een kennisautoriteit op het gebied van natuurinclusief bouwen. Vanuit die positie voeden we de kennisbehoefte bij zowel de bouwwereld als bij de gemeenten. Het is de bedoeling dat natuurinclusief bouwen 'het nieuwe normaal' wordt in ons land. Dat kan via bouwregelgeving of via gemeentelijk beleid. Vogelbescherming zet in op beide.

Internationaal

Vogelbescherming maakt zich druk over vogels van achtertuin tot Afrika. Om de trekvogels die ons land aandoen te beschermen is het noodzakelijk te kijken naar hun gehele trekroute: winterkwartier, broedgebied, tussenstops en de vliegroutes daartussen. Elk onderdeel is van belang. Dat is precies de aanpak van Vogelbescherming: wij ondersteunen daarvoor in de eerste plaats onze BirdLife Partners langs de Oost-Atlantische trekroute van vogels, we verbinden de betrokken partijen met elkaar en zetten samen (langlopende) pilotprojecten op.

Focus op bescherming van leefgebied is de komende periode de essentie van ons werk. We doen dat zowel voor landvogels als voor kustvogels. Daarnaast willen we ervoor zorgen dat de kennis die we opdoen bij voorbeeldprojecten op grotere schaal wordt benut. Daarvoor werken we samen met partners, zoals het Great Green Wall Initiative van de Afrikaanse Unie. Zij planten onder meer bomen om verwoestijning tegen te gaan en Vogelbescherming helpt namens BirdLife met kennis, zodat het bomen zijn waar vogels van profiteren.

Verder geven we het voorbeeldproject Birds, Bees & Business in Burkina Faso een vervolg. De aanplant van honderdduizenden inheemse bomen combineren we met duurzame landbouw. Dat genereert niet alleen een inkomen voor met name vrouwen en hun gezinnen, maar de bomen zorgen ook voor meer biodiversiteit.

Aan de andere kant van de wereld wordt de ongelooflijk rijke biodiversiteit op de zes eilanden van de Dutch Caribbean ernstig bedreigd. Vogelbescherming zet zich in om natuurbeschermers ter plekke te steunen en met gericht beschermingswerk bedreigingen te verminderen.

Activeren samenleving

Vogelbescherming richt zich in de komende periode op een samenleving waarin wordt gewerkt aan herstel van biodiversiteit, waaronder vogels en hun leefgebieden. Daarmee ondersteunen we het beschermingswerk en leggen we de basis voor een verdere versterking van de vereniging. De kern hierbij is het motiveren van mensen om actief te worden. We onderscheiden vier niveaus waarop mensen zich kunnen inzetten voor vogels en natuur.

1. Als lid, donateur of vrijwilliger, waardoor de slagkracht van de vereniging wordt versterkt.
2. Mensen die zich in hun directe invloedssfeer inzetten voor vogels en natuur. Onder andere als bewoner in de eigen tuin (vogelvriendelijke tuin), als recreant (rust voor vogels respecteren) en als consument (vogelvriendelijke producten kopen).
3. Mensen die politiek, bestuur én bedrijfsleven aanspreken op hun beleid en hen aanzetten om het beter te doen. Vogelbescherming zorgt hierbij voor de juiste handvatten.
4. Via groepen die in hun eigen buurt, stad of regio leefgebied voor vogels verbeteren. Wij helpen daarbij.

We proberen mensen tot deze vier niveaus van actie te motiveren door ze de positieve kant van vogels en natuur te laten ervaren; ze te informeren over de betekenis van vogels en natuur, voor zichzelf en de samenleving en ze te overtuigen van de urgentie dat er wat moet gebeuren om vogels en natuur te beschermen, waarbij Vogelbescherming mogelijkheden aanbiedt om zelf actief bij te dragen.

Om dit te bereiken zetten we verschillende strategieën in met daarbij een veelheid aan activiteiten. De belangrijkste strategie is de betrokkenheid van mensen te vergroten door optimaal aan te sluiten bij hun belevingswereld en waarden. Vanuit een eerste contact proberen we ons publiek beter te leren kennen, zodat we passende vervolgacties kunnen aanbieden.

Sterke basis

Door de toegenomen urgentie om biodiversiteit te herstellen wil Vogelbescherming méér kunnen doen voor vogels en natuur. Daarvoor is het nodig om onze inkomstenbronnen te verbreden. Dat doen we enerzijds door beter aan te sluiten bij de belangstelling van gevers en door nieuwe doelgroepen aan ons te binden. Anderzijds bouwen we ook aan een bredere basis van fondsen en projectfinanciering.

Om onze doelen te bereiken hebben we ook een doelmatig werkende organisatie nodig. Daarvoor geven we de komende periode een aantal thema's extra aandacht: een vlekkeloze interne samenwerking, het up-to-date houden van kennis en vaardigheden van medewerkers en duidelijke afspraken over rollen en verantwoordelijkheden. Essentieel daarbij is, ook de komende jaren, een slanke organisatie, zodat inkomsten optimaal besteed kunnen worden aan beschermingsdoelen.



© Vogelbescherming Nederland
Zeist, 2020

Foto's:
Kanoet, tapuit, velduil en vogels kijken: Shutterstock
Grutto: Jelle de Jong
Torenvalk: Harry Jamont

Vogelbescherming Nederland
Boulevard 12
3707 BM Zeist
030 693 77 00
www.vogelbescherming.nl